

Det som är sorgligt är att han inte får vara med och se utställningen

Det hjälper Paula i sorgen att berätta om Toni och visa upp hans konst, här i Skarpnäcks kulturhus och en utställning gjord av Tonis barndomsvän Josef Gooch. Foto: Åsa Sohlgren

Det var en dag i oktober i fjol som Toni Kanberg, 19 år, gick hemifrån och aldrig mer kom tillbaka. Samma dag hade han ätit lunch hemma och känslan var lugn tyckte hans mamma Paula Kanberg.

– Tänk om jag vetat att det var sista gången vi sågs. Jag hade precis hållit ett Zoom-möte och efter lunchen skulle vi till en konstutställning som Toni inte orkade följa med på. Jag hade tankarna bakåt och framåt i tiden men inte på det som hände där och då. Sedan sade jag ”hej då, vi ses i eftermiddag” och gick. Jag tänkte inte på att han inte svarade, säger hon med sorgsna ögon.

Paula beskriver sonen som en känslig person som älskade att skapa.

– Jag tror att alla som kände Toni skulle hålla med mig om att han var speciell och såg på världen på ett lite udda sätt. Han lekte sig fram med språket och hade en massa olika uttryck för sig. Han hade en väldigt öppen, varm, lekfull syn på världen. Sedan hade han mycket inom sig som han inte delade med sig av till oss närmaste, beskriver hon.

Toni var också den som fångade upp andra elevers problem i skolan och var även lyhörd hemma.

– Han hade tentakler ute för hur andra mädde och var väldigt uppmärksam på stämningar. Om man var irriterad sade han genast ”hur är det mamma? Vill du ha hjälp?”, berättar Paula.

Adopterad från Indien

Toni och hans biologiska syster Laxmi adopterades från ett barnhem i Indien när han var tre år gammal och fick två år senare en lillebror, Elias.

– Personalen på barnhemmet sade att Toni ”really needs mother”. Som adoptivmamma kände jag också att jag alltid behövde vara en bättre mamma än andra mammor. Därför skämdes jag när jag och barnens pappa skilde oss några år senare, säger Paula.

När vi ses funderar hon på hur han påverkades av alla uppbrott under sitt liv, först från sitt land, sin kultur och barnhemmet han bodde på. Sedan i Sverige när han började förskolan, när de flyttade till Gotland, när föräldrarna skilde sig och flyttade tillbaka till Stockholm där barnen bodde växelvis hos mamma och pappa.

Som så många som mist en älskad i suicid söker hon svar på frågan ”varför”.

Det var i höstas som Toni hittades död i suicid efter ett oerhört plågsamt dygns letande. Familjen har sedan dess försökt lägga ett pussel genom att prata med dem som träffat honom och tagit del av hans chattar i mobilen där han haft kontakt med andra unga som mått dåligt och som försökte hjälpa varandra.

Sökande efter en identitet

I 14-15-årsåldern började Toni kännas sig obekvämt i sin kropp. Han identifierade sig som transkille och undvek till exempel att bada.

– Han trodde att vi skulle bli arga. Det blev vi inte men vi tyckte att det var jobbigt att han valde bort det namn han fått av sina biologiska föräldrar i Indien, berättar Paula.

Toni väntade på utredning för könsdysfori och det var kämpigt med de långa väntetiderna. Paula upplevde också att han undvek den debatt som varit och är kring könsdysfori eftersom den sårade.

– Han skadade sig själv när ångesten blev för svår. Toni led verkligen av att vara född i

Med på utställningen fanns ett foto på Toni i studentmössa och en gästbok som nu innehåller många kära hälsningar. Foto Åsa Sohlgren.

fel kropp. Vi i familjen tog det på allvar och anmälde oss till föreningen Transammans som samlar unga transpersoner. Jag gick även med i TAG som är RFSLs transanhörigrupp och deltog tillsammans med Toni i en utbildningsdag kring könsdysfori på Karolinska institutet, säger Paula.

Oro för framtiden

Som barn gick Toni till talpedagog och i skolan behövde han mycket stöd för att hänga med. När det var dags att börja på gymnasiet valde de en praktisk utbildning med mycket arbetsplatsförlagd praktik.

– Toni var så mycket barn. Det var svårt för honom att bli äldre och han hade låg självkänsla, berättar Paula.

En del målningar saknar ansikten. Toni målade dessa innan han riktigt lärt sig måla ansikten.

Han fick praktik i en mataffär i årskurs ett och fick sedan sommarjobba där och skulle då sitta i kassan och råkade då ut för en kund som inte var så snäll.

– Han fick hjälp men efter det kände Toni att ”jag klarar inte det här heller. Jag vill inte gå hit mer.” Då avbröt de sommarjobbet, vilket även var hans praktikplats. Familjen märkte att det var en ökad stress inför skolstarten och i början på september i årskurs två gjorde han det första självmordsförsöket i början på september.

Han skulle hinna göra två självmordsförsök till, varav föräldrarna fick reda på det sista först efter Tonis död.

Kakelprojekt

I fjol tog Toni studenten. Under sommaren gick de i Pride-paraden i Stockholm för första gången.

– Både jag, Toni och hans lillebror var så glada och stolta. Det kanske var Tonis glädste dag 2023. Denna sista sommar gjorde han också en fantastisk resa med sin pappa där han fick fiska krabbor, något han älskade, säger Paula.

I slutet av sin sista sommar var Toni med i Stockholm Stad och Kulturskolans projekt Unga Berättar, där några utvalda ungdomar smyckade en gångtunnel i stockholmsförorten Bagarmossen med mosaik. Paula tar fram en film från det hon kallar kakelprojektet och visar i mobilen. Det är väldigt starkt och fint att få se Toni på film. Paula funderar över hur han tänkte då, hur dåligt han mätte.

– En dag kom jag dit med bullar och godis men de hade inte tid att fika. De var så dedikerade! Det ordnades vernissage. Toni verkade väldigt glad för det här men det tog ju slut,

som saker gör. Och vad händer då? Där tror jag att det började bli svårt att se en framtid, se nästa grej.

Paula beskriver det som att Toni hängde lite i luften efter vernissaget. Familjen hade fokus på hunden, Rufus, som de skaffat efter Tonis senaste suicidförsök som en strategi för att må bättre.

– Han visste inte vad det skulle bli av hans liv. Uppenbarligen såg han ingen framtid. Den här sista veckan är helt förfärlig har vi förstått i efterhand.

Hon har också hittat en kort intervju med honom i lokaltidningen när han var på ett så kallat jobbtorg för att träffa jobbcoacher. På frågan vad som skulle hända nu svarat att han inte visste och att ovissheten nästan gjorde honom utbränd.

Utställningen

Jag och Paula träffas i Skarpnäcks kulturhus utanför Stockholm för att se en utställning som gjorts postumt med Tonis alster och prata om honom. Vi ses på alla hjärtans dag. Det är en av Tonis bästa vänner, barndomsvännen Josef Gooch, som gjort utställningen.

Paula visar mig runt bland ljus, mörker och målade djurkranium. Hon har också med en mapp med flera av hans målningar och en gästbok med värmande hälsningar.

– Om Toni var arg eller ledsen slöt han sig helt och kunde vara tyst i två veckor men han kunde uttrycka sig i sin konst, berättar Paula.

Han var särskilt förtjust i att ge nytt liv åt djurkranier han hittade i skogen. Av en vuxen vän och mentor till honom lärde han sig att tvätta dem på rätt sätt innan de smyckades ut.

Familjen hyrde en lokal på sin gård och hade en utställning när han levde.

– Jag önskar att Toni fick vara med även på denna utställning, säger Paula.

Hon skickade en bild till Toni från utställningen hon var på samma dag han dog. Den innehöll också utsmyckade djurkranier och Toni gav ”tummen upp” på frågan om de skulle se den tillsammans kommande vecka. ”När känner man en människa?” undrar Paula stilla efter att ha berättat om det.

Hjälp i sorgen

Det har gått fyra månader sedan förlusten när vi ses.

– Nu har begravningen varit och det var jobbigt bara att se den där kistan. Där är inte barn. Nej det kan det inte vara. Det är inte sant, jag är inte här, det här har inte hänt. Det här måste vara en Netflix-serie eller någonting. Så har jag haft det väldigt mycket och så var det på begravningen. Jag minns inte ett enda ord av talen mer än att det var väldigt fint. Det var också en sorgprocess att välja sånger. En vän som är florist arrangerade dekorationen på kistan där ett av Tonis dekorerade djurkranier vilade tillsammans med blommor och växter, berättar Paula.

Överklighetskänslorna har minskat sedan dess.

– Det kan fortfarande kännas konstigt och överkligt ibland men den där utanför kroppen upplevelsen har jag inte så mycket längre.

Vi kommer in på vad som hjälper henne i sorgen.

– Hunden Rufus! Den ger och får villkorslös kärlek och kräver rutiner för motion och utevistelse. Det hjälper också att berätta om Toni, att visa hans utställning och prata med andra som mist i suicid. Då känner jag mig mindre ensam i sorgen. Jag är också aktiv i Rebellmammorna, vilket får mig att känna mening.

Tre månader senare

När vi hörs på telefon tre månader senare har familjen spritt Tonis aska i vattnet och Tonis konstverk har medverkat på ännu en utställning, denna gång i Östberga utanför Stockholm.

– Att ställa ut hans konst är som att återuppliva Toni. Konsten dör inte. Den lever vidare, säger Paula.

Paula har också städad Tonis rum och lillebror Elias har flyttat in där bland Tonis saker. Paula uppskattar att rummet har fått liv igen.

Åsa Sohlgren

Se kollage från Paula Kanbergs Facebook på nästa sida.

Paulas dagbok

31 oktober 2023

Du lämnade oss innan mörkret träder in på riktigt. Ornäsbjörken i parken faller sina blad. Lilla hunden har förlorat en i flocken. Själv har jag förlorat en del av mig själv. Har älskat dig vanvettigt från den stund jag såg dig, Toni. Hör du?

10 januari 2024

Älskade Toni, detta är för tre år sedan på din födelsedag. Ditt leende smälter hjärtan, och mitt hade du från första stund vi sågs. Vila nu bland änglar i det andliga och skyddande hölje du behöver. Du är med mig i evighet.

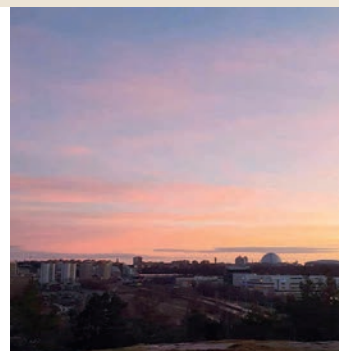
6 november

I denna medeltida kyrka, helt utan prål, tar vi farväl av vår älskade Toni den 17 november. Jag tände ett ljus och tänkte på Jesus ord. "Jag säger dig, var inte rädd." Toni, du är och var älskad. säger inte bara din knasiga mamma utan många, många.

4 februari

Morgon. Rufus vädrar, jag stannar och blundar. I skogens skuggor, i himlens färger, långt borta och nära anar vi din närvaro, Toni.

14 november

Ursäkta Toni, jag måste vända mig till den som ser mina plågor nu. Vet att du Toni tyckte att tro var lite fänigt. Men jag är ju din fäniga mamma trots allt. Hon som fortfarande älskar dig mer än sig själv. - Gud, jag har fått mer än vad jag kan bära. Varje dag är en prövning. Jag kämpar, och tror att du förstår det. Hjälp mig och stärk mig genom varje stund och bevara min älskade i ditt eviga ljus. Amen.

29 februari

Älskade. Jag och Rufus såg små vårtecken idag. Du kommer inte att uppleva våren och insikten får mig att gå sönder. Igen. Varje dag, Toni. Varje dag är en öken utan dig, ditt leende, dina knasiga infall, din omsorg, din energi. Jag famlar i öknen. Men jag är inte ensam. Vet att många som tänker på mig, på oss i familjen och vi uppskattar det enormt. Så ni vet. Mörkret blir mindre mörkt.

10 maj

En fars sorg vid en urna. Tack Per-Johan, för alla stunder av glädje du gav Toni. För alla fiskar ni drog upp. För allt bus. För alla gånger du bar honom. För allt tålmod. För alla kramar. För att du byggde en trädkoja. För att du åkte zipline med honom. För att jag vet hur stor din kärlek är till alla våra barn vill jag tacka dig av hela mitt hjärta.

